

Бекитемин

Мектеп директору

Мамункулова А.Т.

“ 20 ” 09 2019жыл

Маалыматтык коопсуздук боюнча окуучулар учун эскерткич

. Маалыматтык коопсуздуктун абалынын негизги көйгөйлөрү төмөнкүлөр:

- маалымат мейкиндигин мыйзамдык жана техникалык жөнгө салуунун корголбогондугу, контролсуздугу жана жетишсиздиги;

- киберкылмыштардын таралышы;

- азыркы шартта трансчегаралык маалыматтык кылмыштарга натыйжалуу каршы чара көрүүнүн жоктугу, интернет ресурстарынын ишин контролдоонун кыйындыгы;

- субъектилердин маалыматтык алакасынын жүрүшүндө жарандардын жеке жана жапырт аң-сезимин зыяндуу жана коркунучтуу контенттен корголбогондугу, террористтик жана экстремисттик уюмдардын өкүлдөрү Интернет тармагын колдонуучулардын пикирлерин башкаруусу;

- массалык коммуникация каражаттарынын ата мекендик контенти начар өнүккөндүгү;

- Кыргыз Республикасынын маалыматтык коопсуздугун камсыздоо жагындагы мамлекеттик демилгенин жетишсиз каржылануусу;

- маалыматтык коопсуздук, маалыматтык саясат жана мамлекеттик сырларды сактоо жагында квалификациялуу кадрларды даярдоонун жетишсиз деңгээли.

30. Кыргыз Республикасынын маалыматтык коопсуздугуна коркунучтар өлкөнүн маалымат чөйрөсүнүн объектилери менен субъектилерине зыян келтирүүгө потенциалдуу жана реалдуу коркунуч жараткан шарттар менен жагдайлардын жыйындысынан турат. Мындай коркунучтар объективдүү жана субъективдүү мүнөзгө ээ, Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүнө карата тышкы жана ички булактардан чыгып, көрүнүштөрдөн, процесстерден жана аракеттерден/аракетсиздиктен (же алардын жыйындысынан) турушу мүмкүн.

31. Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүнө тышкы коркунучтар болуп ага карата терс физикалык кубулуштар, дүйнөдөгү саясий, экономикалык жана башка процесстер, ошондой эле Кыргыз Республикасынын кызыкчылыгына каршы багытталган бардык башка бүлдүргүч иш-аракеттер эсептелет. Мындай коркунучтарга төмөнкүлөр кирет:

1) компьютердик технология жана маалымат жагында маалыматтык ресурстардын сакталышын жана мамлекеттик маалымат системаларынын штаттык иштөөсүн бузуучу трансулуттук кылмыштуулуктун өсүшү;

2) башка мамлекеттердин технологиялык жактан алдыга озуп, Кыргыз Республикасынын кризистеги маалыматтык инфраструктураларды коргоо үчүн чет өлкөлүк техниканы жана программалык камсыздоону колдонууга көз карандылыгын күчөткөндүгү;

3) бир топ өлкөлөрдүн маалымат чөйрөсүндө артыкчылыкка жетүү максатында маалыматтык таасир этүү жана пропагандалоо боюнча программаларды иштеп чыгуусу;

4) эл аралык экстремисттик, террористтик жана башка кылмыштуу жамааттардын, уюмдардын, топтордун Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүндөгү иши;

5) маалымат мейкиндигинде мыйзамсыз контенттин, ошондой эле коомдун адеп-ыймандык негизин бузган башка идеологиянын таралышы;

6) стратегиялык маанилүү маалыматка ээ болуу үчүн эл аралык атаандаштыктын күчөшү, бир катар өлкөлөрдүн Кыргыз Республикасынын маалымат мейкиндигине үстөмдүк кылууга жана пайдалануу чектелген маалыматты алууга умтулуусу;

7) айрым мамлекеттердин өздөрүнүн маалымат рынокторунда Кыргыз Республикасынын кызыкчылыктарын чектеген ар кандай чектөөлөрдү киргизүүсү.

32. Ички коркунучтар болуп Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүндөгү процесстер жана Кыргыз Республикасынын аймагында иш жүргүзгөн субъектилердин иш-аракеттери саналат. Мындай коркунучтарга төмөнкүлөр кирет:

1) эскирген техникалык түзүлүштөр менен жабдууларды колдонуу, Кыргыз Республикасынын маалыматтык инфраструктурасын түзүүдө жана өнүктүрүүдө импорттолгон техникалык жана программалык-аппараттык каражаттарды, ошондой эле маалыматты коргоо каражаттарын сатып алуу;

2) мамлекеттик бийликтин, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана чарбалык субъектилердин ишин маалыматташтыруу боюнча Кыргыз Республикасынын көптөгөн дүйнө өлкөлөрүнөн артта калышы;

3) Кыргыз Республикасынын бийлик жана башкаруу органдарынын маалыматтык коопсуздукту чыңдоо боюнча иштеринин начар координацияланышы, Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүн

коргоого багытталган иш-чараларды финансылык камсыздоонун жетишсиздиги;

4) Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүндө ведомстволор аралык мамилени жана контролдоо системасын жөнгө салуучу ченемдик укуктук базанын жетик эместиги, ошондой эле бул тармакта мыйзамды колдонуу практикасынын жетишсиздиги;

5) Интернет тармагында бузуку мүнөздөгү материалдарды өз убагында чектөө боюнча мыйзамдын жетик эместиги, ошондой эле Интернет тармагындагы өз ара мамилени жөнгө салуу маселеси боюнча мыйзамдык базанын жоктугу, мыйзамсыз маалыматты тараткан үчүн мыйзамды колдонуу практикасынын жетик эместиги;

6) Кыргыз Республикасынын чек арага жакын аймактарында коңшу мамлекеттердин теле-радио каналдарынын иштеп жаткандыгы;

7) Кыргыз Республикасынын маалымат мейкиндигин талдоо жана мониторингдөө боюнча мамлекеттик системанын жоктугу.

33. Кыргыз Республикасынын маалыматтык коопсуздугуна коркунучтар жалпы багыты боюнча төмөнкүдөй бөлүнөт:

1) маалыматтык иш, руханий жашоо, жеке, топтук жана коомдук аң-сезим жаатындагы адамдын укуктары менен эркиндиктерине коркунучтар. Алар төмөнкүлөр менен шартталган:

- Кыргыз Республикасынын маалымат чөйрөсүнүн өнүгүү процесси кечендеп жатканы;

- Кыргыз Республикасында расалык, этностук, улуттук, диний жана аймак аралык чыр-чатак тутандыруучу, ошондой эле коомдун адеп-ыймандык тиректерин бузуучу маалыматты жаратууга жана таратууга мыйзамдык чектөөлөрдүн сакталбагандыгы;

- Кыргыз Республикасынын элинин тарыхый калыптанган менталитетине, каада-салттарына каршы келген, коомдогу моралдык ченемдердин акырындык менен бузулушуна алып келүүчү массалык маданияттын үлгүлөрү кеңири пропагандаланышы;

- жеке, топтук жана коомдук аң-сезимге таасир этүүчү атайын каражаттарды мыйзамсыз колдонуу, жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын руханий, экономикалык жана саясий чөйрөлөрүнүн сырттан таңууланып жаткан маалыматка көз карандылыгынын күчөшү;

- массалык коммуникация каражаттары аркылуу идеяларды таңуулоо менен мамлекеттик идеологиянын жана көз караштардын алмашуу коркунучу;

- радикалдуу мүнөздөгү материалдар аркылуу жарандардын мыйзамсыз акцияларга катышуу, кызматташууга тартылуу коркунучу;

2) Кыргыз Республикасынын жетекчилиги ишке ашырып жаткан ички жана тышкы саясатты маалыматтык колдоого жана маалыматтык камсыздоого коркунучтар. Алар төмөнкүлөр менен шартталган:

- ченемдик укуктук актылардын долбоорлорун өз убагында иштеп чыгуу маселесине мамлекеттик органдардын жетишсиз көңүл буруусу;

- Кыргыз Республикасынын маалымат мейкиндигинде (анын ичинде Интернет тармагында) Кыргыз Республикасынын ички жана тышкы саясаты жөнүндө маалыматты бурмалаган маалымат агенттиктери, жалпыга маалымдоо каражаттары жана башка маалыматтык түзүмдөр иштеп жаткандыгы;

- улуттук маалымат агенттиктеринин жана жалпыга маалымдоо каражаттарынын Кыргыз Республикасынын калкына терс маалыматтык таасир этүүгө каршы чара көрүү боюнча иштеринин натыйжалуулугунун жетишсиздиги;

- маалыматтык коопсуздук жана маалыматтык саясат жагындагы ишти жүргүзүүгө ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдарды финансылык-техникалык жактан камсыздоонун жетишсиздиги;

3) Кыргыз Республикасынын аймагында иштеп жаткан жана түзүлө турган маалыматтык жана телекоммуникациялык каражаттар менен системалардын коопсуздугуна коркунучтар. Алар:

- маалыматты мыйзамсыз чогултуу жана пайдалануу, маалыматты иштеп чыгуу технологиясын бузуу;

- маалыматтык банктардагы жана базалардагы маалыматка санкциясыз кирүү;

- маалыматтык жана маалыматтык-телекоммуникациялык системалардын, анын ичинде маалыматты коргоо системаларынын туура иштешин бузуучу программаларды иштеп чыгуу жана жайылтуу;

- маалыматты иштеп чыгуучу каражаттарды жана системаларды, телекоммуникация жана байланыш каражаттарын, машиналык жана башка маалымат сактагычтарды жок кылуу, зыян кылуу, радиоэлектрондук басып токтотуу, бузуу же уурдоо;

- маалыматты иштеп чыгуунун жана берүүнүн автоматташтырылган системаларынын, маалыматты криптографиялык коргоо каражаттарынын пароль-ачкыч коргоо системаларына таасир этүү же компрометация;

- техникалык каналдардан маалыматтын чыгып кетүүсү;

- маалыматты иштеп чыгуучу, сактоочу жана байланыш каналдары боюнча берүүчү техникалык каражаттарга, ошондой эле мамлекеттик бийлик органдарынын, менчигинин түрүнө карабастан ишканалардын, мекемелердин жана уюмдардын кызматтык имараттарына маалыматты тутуп алуучу электрондук түзүлүштөрдү коюу;

- сертификатталбаган чет өлкөлүк маалыматтык технологияларды, маалыматты коргоо каражаттарын, маалыматташтыруу, телекоммуникация жана байланыш каражаттарын колдонуу;

